

MIR-JAM
Milica Jakovljević

SAMAC U
BRAKU

Copyright © ovog izdanja 2024, LAGUNA

SAMAC U BRAKU

Sadržaj

Plava Ljiljana	18
Žrtva pod mirtinim vencem	30
Noćas ću se ubiti...	35
Od danas me smatrajte samcem u ovoj kući	50
Za sreću u braku potrebno je...	64
Ljiljana doznaje jednu tajnu	92
Prošlost se sveti.	125
Društvo u palanci	143
Jedna nervozna noć	159
Prvi poljubac	183
Ljubavna ispovest nepoznate devojke	197
Sumnja se polako prikrada	212
Opasna ljubomora	218
Na bračnu scenu stupa prijateljica mlade supruge	237
Zao duh u braku	253
Nepoznati muški glas na telefonu	294

Advokat potajno istražuje.	303
Sastanak na „Brdu kod sto poljubaca“	320
Klupko se polako odmotava	329
Prijatno iznenađenje.	347
Ikin bes	357
Ljubav je kao nežna biljka.	365
<i>O autorki</i>	373

Mirna palanačka ulica razlila se kao reka, opervažena sivim i zelenkastim zgradama, prizemnim fasadama i ponekom dvo-spratnicom. Iza ograde zelene se šimširi, poneka tuja i kržljavi bor. Nigde buke automobila. Tek zaškripe ili zatandrču kola, vikne đevregdžija, kokičar, salebdžija,* ili seljak opsuje stoku.

Najednom se začu larma, kao da jato ptica prhnu sa strehe.

Raspuštao se viši razred gimnazije. Zagasite beretke samo što ne slete sa nestašnih glavica kudrave kose, koketno nakrivljene čak do uva. Žagor ispuni ulicu. Razgovaralo se o pismenom iz matematike. Strepnje ispuniše mnoge glavice ispod tih naherenih beretki. Rešenje zadataka nije se slagalo, ali odlične učenice su išle pobedonosno, verujući u svoj uspeh.

Žagor se malo stiša ispred jedne advokatske kancelarije, kroz čije se široke prozore u prizemlju moglo pogledati unutra. Napolju je stajala bela tabla s crnim slovima:

Radmilo Tomić, advokat.

---

* Salebdžija – prodavac salepa, slatkog pića koje se pravi od istoimene biljke. (Prim. ur.)

Dvadeset pari nestašnih, naivnih, koketnih i radoznalih očica jurnuše na prozor.

– Eno Abisinca!

Za časak se to nestašno jato umiri i pogleda crnomanjastog mladića za pisaćim stolom, crnpuraste kože, visoka i inteligentna čela, koje je uokvirivala kovrdžava kosa – gusta, puna talasa i preлива.

– Što je sladak! – prošaputa jedna garavuša. Muvale su se pod prozorom, ali kad spaziše da jedan drugi mladić priđe prozoru, privučen njihovom pažnjom, prasnueše u smeh i pobegoše, okrećući se onom drugom koji je stajao do prozora i smešio se na njih.

– Ti i ne gledaš ovu dečicu, Radmilo – prebaci mu njegov drug, inženjer. – A znaš kako su te prozvale?

– Kako?

– Abisinac!

– Zar ja ličim na Abisinca?

– To i udovica kaže.

– Mani je! Ta mi stalno piše pisma.

– Rekao sam joj da si zaljubljen i da se ženiš. Ti si me i zvao da mi to kažeš.

– Jeste. Dobio sam povoljan odgovor iz Beograda.

– Od nje?

– Ne, od njene tetke. Pristaju i devojka i njeni roditelji. Prekosutra putujem da je isprosim.

– Šta, prekosutra? Pa što odmah ne kažeš? Zar ti, zbilja, hoćeš da se oženiš tom Beograđankom?

– Ja je volim. Ona je već nekoliko godina san moga života.

– Da to kaže neka žena, bilo bi mi razumljivo. Ali da se zanosiš snovima ti čiji je ceo život bio borba, to ne razumem. Kod ovolikih devojaka u našoj varoši, gde ima i miraždžika, ti tražiš devojku po Beogradu. Bogami, pokajaćeš se.

Mladi advokat je rasejano šarao po belom tabaku:

Ljiljana... Ljiljana! Podiže glavu i pogleda svoga druga:

– Ja se nikad u životu nisam jagmao za novac i zarekao sam se da ću se, kad osiguram advokatski položaj, oženiti devojkom koju volim. Mučio sam se, ali sam uspeo. Ono što danas želi svaki advokat, da ima stalni mesečni prihod, ja sam sebi osigurao kao zastupnik banke. U nekoliko većih procesa zaradio sam i kupio kuću.

– Čak si se i meblirao!*

– Umesto honorara, od Jankovića sam dobio nameštaj. Njegovo stovarište nameštaja je izgorelo, pa je bio uhapšen i osumnjičen za zlonamernu paljevinu.

– Doista, ti si ga vešto odbranio i on diže od osiguranja pola miliona, a sve što je imao u radnji nije vredelo više od sto pedeset hiljada. Mogao ti je dati nameštaj za pet soba, a ono što ti je dao ne vredi više od dvadeset hiljada.

– Vredi više. Pitao sam u Beogradu. Spavaća soba, trpezarija i još moja soba za rad.

– Zbilja, sjajno si se opremio. Još samo tvoja plava golubica da uleti u kuću. Ljiljana, je l' se tako zvaše?

– Lepo ime, zar ne? A tek nju da vidiš, pravi anđelak!

– Pa zar je tebe očarala samo njena lepota?

– Ne samo lepota. Ona je dobra devojka, iz dobre porodice; otmeni su, ali nisu bogati. Nema nikakav miraz. Imali su kuću, pa su je morali prodati. Bili su dužni.

– Pa ti njoj donosiš miraz, umesto ona tebi! A udovica ti nudi kuću, dućane, vinograd, vilu u vinogradu...

– Ostavi, molim te, udovicu! To je histerična žena.

– Pravi ajgir!** Bogami, ja volim takve ženske. Izlome one tebe, ali izlomiš i ti njih.

– Gle, gle! Kako ti to pričaš i uzdišeš, a oženjen si tek dve godine, i to onako lepom ženom! Smeš li pred ženom tako da govoriš?

* Meblirati se – snabde(va)ti se nameštajem. (Prim. ur.)

** Ajgir (tur.) – neuštrojen konj, pastuv. (Prim. ur.)

– Što si lud! Otkud bih smeo pred njom? Ali to me i ubi. Pred ženom se praviš svetac, a kad god se rukuješ sa udovicom, stegneš joj malo ruku.

– Ja mislim da ću biti bolji muž od tebe.

– Tako mi svi govorimo kad se ženimo. Dok ne isprosiš devojku, za tebe je brak najveća svetinja. Posle godinu dana zbijaš šalu sa brakom, a posle dve godine osećaš se kao pas na lancu i proklinješ brak. Ja sam sada taj pas na lancu. Nisam zao, ali sam ljut što sam vezan.

– Ti si bio mangup i kao mladić! Uvek si zbijao šegu s brakom. A ja o braku mislim ozbiljno.

– A da li tvoja Ljiljana misli ozbiljno? Znaš li ti kakve sve tajne skrivaju beogradske devojke? Ja ni za jednu ne verujem da je poštena!

– Ja pravim razliku. Ljiljana je dobra devojka, a i roditelji su joj prilično staromodni. Ona je mlada, završila je maturu i abiturijentski* kurs, ali nije bila činovnica. Znam je još od njene četrnaeste godine. Video sam je i poslednje godine na univerzitetu. Njen brat od tetke bio mi je drug, zajedno smo spremali ispit.

– A ti, matori student, zaljubio se u jedno derište.

– Nije to bila prava ljubav, već neko ushićenje. Sećam se kao sad. Sedeli smo u njihovoj bašti i učili. Jedna lepa, plava devojčica upade kao leptir. Duga plava kosa, krupne plave oči kao u deteta, kratka suknjica i divne nožice. Pružila mi je ruku tako ljupko da sam se sav zbunio i poljubio joj ruku. Ona se detinjasto nasmejala i pogledala me. Taj pogled me prosto opio. Zastideo sam se u tom trenutku zbog izlisanog, usijanog kaputa, starih cipela i iskrzanih pantalona. Zaželeo sam da sam gospodičić.

– Ti si uvek bio pomalo snob.

---

* Abiturijentski (nem.) – koji se odnosi na svršenog srednjoškolca, maturanta. (Prim. ur.)

– Svi smo mi snobovi. Grdimo bogataše, a voleli bismo da smo na njihovom mestu. Kritikuju otmene devojke, a svi želimo da osetimo miris njihovih ručica. Tako sam i ja, abadžijski* sin, zaželeo da me voli lepa, otmena devojka. Ne vidim ništa neprirodno u tome.

– Podsećaš me na Napoleona, koji je carskom princezom Marijom Lujzom hteo da oplemeni svoju plebejsku krv.

– Ne misliš, valjda, da se oženim kafedžijinom Darom i da svake večeri svraćam u kafanu kod tasta da ispijemo po polić rakije?

– Ali taj može da ti zvecne. Za njega pričaju da ima dukate i napoleone.**

– Hvala mu! Ja dovoljno zarađujem da mogu i sebi i svojoj ženi obezbediti lep i ugodan život. Čovek oseća zadovoljstvo kad ne mora da se prodaje za novac.

– Otkud to da ti tako omalovažavaš novac kad si se toliko mučio i gladovao dok si studirao?

– Zato što sam iskusio sve gorčine života i sad, kad se ženim, hoću da mi žena donese sve radosti. Žena i brak, to je za mene cilj života.

– A poslanički mandat?

– To mi osigurava položaj, a sreća u braku zavisi od mene.

– I od žene, ne zaboravi! Nije dovoljno šta si ti sve postigao u životu ako žena ne oseti tvoju vrednost. Ako te ona potceni, ti ćeš i sam posumnjati u svoju vrednost. Na tvome mestu, ja se nikada ne bih ženio otmenom devojkom, osobito ne iz Beograda.

– Nego kafedžijinom Darom ili bakalinovom Natom?

– Ima ovde i činovničkih kćeri, ima i nastavnica. Sve bi one pošle za tebe. One su ti i bliže i bolje bi te razumele. Ti i

---

* Abadžija (tur.) – krojač koji izrađuje odela od abe, grube vunene tkanine, sukna. (Prim. ur.)

** Napoleon (fr.) – napoleonodor, francuski zlatnik od 20 franaka. (Prim. ur.)

tvoja Ljiljana ste dva sveta. Ona će tebe uvek videti sa onim usijanim kaputom i pocepanim cipelama, iako ti umeš da nosiš i frak i cilindar.

– E, vidiš, meni se sviđa i ta borba sa ženom. Hoću da joj nametnem sebe, da je uverim da mogu i da joj imponujem. Ja sam inteligentniji od nje.

– Kako si naivan! Misliš da žena ceni inteligenciju. Devojke cene samo bogatstvo i položaj.

– Dobro, pa ako hoćeš, dosta sam i stekao! Mislim jednog dana i auto da kupim. Ako uspem da odbranim onoga što je ubio ženu, eto mi auta.

– Daj Bože da tebe tvoja žena razume. Iz svega vidim da si ludo zaljubljen u nju. A voli li ona tebe?

– Verujem da sam joj simpatičan. Zar mora biti obostrano vatrena ljubav? Meni se sviđa da osvajam ženu korak po korak... Hoću, najzad, da vidim da li ću biti pobednik i nad ženom kad sam uvek u životu pobeđivao.

– Da izađeš na megdan s muškarcem, ovako snažan, stasit i visok, verujem da bi pobedio. Ali sa ženom se boriti, to je kao da se boriš sa đavolom.

– Kakav đavo! Muškarci prave misteriju i od najjednostavnije žene. Tražiš im neke lavirinte u duši, iako imaš samo jednu običnu putanju. Imao sam prilike i na suđenjima da vidim. Nikad žena nije u stanju da se brani kao muškarac. Postaviš li joj nekoliko unakrsnih pitanja, odmah se spetlja. Žena voli ljubav, nežnost, komplimente, poklone... Ako umeš time da je obaspeš, zadobićeš je. A ja mislim da nisam ni ružan mladić.

– Pa za tobom sve ove devojčice u našoj varoši poludeše. Znaš šta kaže udovica?

– Ama šta se neprekidno kačiš za tu udovicu! Slušaj, tužiću te Veri. Reći ću joj da pripazi malo na tebe i tu udovicu.

– Da se nisi glavom šalio! Ionako je ljubomorna. Kad dođe udovica, a ja sve navraćam vodu na tebe. Đavolsko ženče!

Nedavno mi je rekla: „Bio bi mi i ujed sladak od Radmila... Oni njegovi zubi! Kao u mladog psa!“

Advokat se glasno nasmeja, a na njegovom tamnom licu blesnuše dva reda belih zuba.

Napolju se ponovo začu graja ženskih glasova.

– Opet ona dečica. Uh, što ih volim! Sve čvrsto i već zrelo za ljubav. Da ga samo prstom pipneš, plamen!

– Baš si gadan! To su deca. Balavice. Kakva ljubav!

– Kakve balavice? Čim ono onako zategne suknjicu preko kukova i vrcka se, zna ono svoju vrednost.

Jedna grupa prođe i zagleda se u prozor kancelarije mladog advokata. U prolazu doviknuše nekoj iza sebe:

– Tatjana, Tatjana! – Očima su joj pokazivale prozor.

– Viču ono tvoje komšiče. Slatko devojče! Prosto te preseče onim krupnim crnim očicama. A tek one duge pletenice! Dobijaš volju da ih obaviješ sebi oko vrata i da je ugrizeš.

– Konstatujem da si mator. Gledaš decu.

– Pogledaj je samo!

Visoka, lepo razvijena devojčica, crnih krupnih očiju – pravi južnjački tip – išla je zbunjena i rumena, čisto se saplićući. Ona baci bojažljiv pogled na „Abisinca“, koji je rasejano šarao po tabaku ime *Ljiljana*.

– Ovako nešto kad vidim, zažalim što nisam momak! – reče inženjer Voja Marković i pogleda na sat. – Moram da idem. Moja Verica već izviruje kroz prozor. Zaračunava mi svaki minut. Hoćeš li i ti?

– Čekam pisara. Otišao je u sreski sud da vidi za jedno ročište. Stalno odlazu. A treba i jedan priziv da napišem po onoj presudi gospođi Marković oko testamenta.

– Dakle, prekosutra ideš u Beograd? Želim ti uspeha! Ako ne budeš srećan, sam ćeš biti kriv. Ovde si mogao dobiti najbolju devojkicu, ali ti hoćeš otmenu Beograđanku!

Inženjer se udalji.

Uto stiže i advokatski pripravnik.

– Suđenje je određeno za 25. mart. Po onoj parnici oko placu neće da čuju da se izravnaju.

– Ništa, teraćemo ih. On je zauzeo tuđi plac, čitav metar i po.

Ogromna dosijea, prepuna raznih parnica, stajala su na stolu. Advokat je nešto pregledao.

– Sad možemo ići. – Obuče svoj crni zimski kaput, stavi šešir na glavu, navuče kožne rukavice i izađe iz kancelarije. Na uglu ulice stajale su gimnazijalke. Advokat se osmehnu u sebi.

Vragolaste očice, spremne da se bace na njega, ljutito ble-snuše kad on pređe na drugu stranu ulice.

– Uobraženko!

Radmilo im dobaci letimičan pogled. Njegove meke, sjajne crne oči na garavom licu kao da ih odobrovoljiše.

– Tatjana, evo ti simpatije! Komšija! Blago tebi, viđaš ga svaki čas.

– On se ženi! – reče jedna plavuša.

Tatjani nešto zastade u grudima.

– Šta se mene tiče što se on ženi? – odgovori tobož ravnodušno i oprostila se brzo sa drugaricama, maturantkinjama, bojeći se da ne primete njene zamućene oči.

– Čekaj, Tatjana, zajedno ćemo – zovnu je Olgica.

Nekoliko pramenova snega dolete iz vazduha. Najpre lagano, pa sve brže, sneg počeo da pada.

– Što je lepa Radmilova kuća! Vidi samo kako su divne zavese! Sve je namestio – šapnu Olgica.

– A kojom se ženi?

– Kažu da voli neku devojkicu u Beogradu... Jednu otmenu i vanredno lepu devojkicu. Moj brat zna. Iz ljubavi se ženi.

– Zbogom! – reče Tatjana, ulete u svoju kapiju, utrča u sobu i baci nervozno knjige. Kako je u tom trenutku mrzela školu, nastavnice, rečnike, lektiru, tu prokletu matematiku i ceo svoj život.

– Jesi li odgovarala francuski, Tatjana? – brižno je upitala mati.

– Nisam.

– Kako nisi! A gospođa Petrović mi je obećala da će zamoliti Miloševićku da te prozove. Treba da popraviš ocenu iz pismenog. Govorila sam ti da ne kriješ od mene ako nisi znala.

– Šta imam da krijem! – obrecnu se kći. – Uvek samo pitaš: „Jesi li govorila?“ Kad budem govorila, kazaću ti.

– Dobro, pa što se izdireš na mene? Zašto ne kažeš lepo? Šta li je to s tobom u poslednje vreme? Samo plačeš! Sve ti nešto nije pravo. A ako kome treba da bude krivo i da se sekira, to smo mi roditelji. Pitam te jer brinem, matura ti je pred nosom. Oh, da mi je samo tu tvoju maturu da skinem jednom s vrata!

Kći dočepa francuski rečnik i ode u svoju sobu.

– Ne znam šta je ovoj našoj Tatjani? – obrati se mati ocu. – Onako krasno i dobro dete sasvim se izopačilo. Tako je ludo i nervozno, ništa ga ne smeš ni upitati.

– Ostavi je! Takvo je danas vreme. Deca su nervoznija od roditelja i više se roditelji plaše dece nego deca roditelja.

– Ne mogu da je ostavim kad je naređala dve jedinice. Po čemu je težak taj francuski? Hajd' matematika, još i mogu da razumem, ali jezik je bar lak! Samo da zasedne i nauči. Baš je muka sa tom decom i njihovom školom! – uzdahnu mati.

Tatjana je sedela za stolom i čitala reči, po deseti put čitala je iste reči: *epruve, la konket, konžedie, kaptiv...* I te reči su joj bile tako daleke i nepoznate kao da nije francuski, već kineski. Pred njom su među onim rečima blistale oči advokata Radmila. Već pet meseci joj ne izbija iz glave. On joj kvari ocene na pismenim zadacima, ne dâ joj da na miru uči lekcije, uznemirava joj noću san. Otkud da kupi kuću baš do njihove? Pet meseci ga stalno viđa. Čeka na prozoru kad će izjutra da izađe, kad će uveče da se vrati. Od najobičnijeg pogleda rasplitala je čitave snove: da završi maturu, da se uda za njega... Ona je najlepša devojčica u razredu, svima se dopada, dobacuju joj, mora se i njemu dopadati. Samo, on je gord! Ali to što je gord još više ju je privlačilo. A njeni roditelji, i ne sluteći kakvo dejstvo imaju

njihove reči, stalno su ga hvalili: „Jedinstven mladić! Kupio kuću. Pravi domaćin! Niti pije niti lumpuje. Najbolji advokat! Mlad, a stekao toliku klijentelu!“

Te reči su se uvlačile u njeno srce, zaludivale je, on je postao njen vitez, princ, ideal. A maločas one strašne reči: „On se ženi!“ Bacila se na sofu, zagrizla zubima jastučić da naglas ne zajeca. U tom času su francuski i matematika bili daleko od nje kao Kineski zid i ona je verovala da nikad neće položiti maturu.

Plava Ljiljana

Zrak sunca provlačio se kroz prozor i osvetljavao jednu lepu plavu glavicu, koja je izvirivala ispod ružičastog pokrivača. Bila je okrenuta zidu, pa joj se lice nije videlo. Video se samo beli vratić, koji se izvlačio iz okovratnika ružičaste pidžame. Linija tela se ocrtavala ispod pokrivača i naslućivala se vitkost mladog tela.

Negde u kući sat iskuca devet. Mati je u drugoj sobi izdavala naredbe:

– Požurite s pijace! Ja ne znam, Lizo, šta radite na toj pijaci. Nema vas po sat i po. I cenjkajte se. Nemojte kao onomad, dva dinara kilo spanaća, a devojka gospođe Jovanović platila dinar kilo!

Plava glava se pomeri na jastuku. Spavalica se okrete na leđa i ukaza se lice mlade devojke. Sanjivo se otvoriše velike plave oči i zagledaše se u sliku na zidu. Fine tanke obrve malo se sku-piše, kao da ih napušta neka neprijatna misao. Oči se sklopiše, ali ostade bora na čelu. Setila se svog sinočnjeg razgovora sa ocem i majkom. Mnogo su joj hvalili tog palanačkog advokata. Da se uda za njega? Ona? Da živi u palanci i da pođe za čoveka koga nije ni pomišljala da voli. Prisećala ga se... Beše ga videla letos. Strašno crnomanjast, gotovo grub. Kosmat! Čudna neka

kosa! Malo se pribojavala njegovih crnih očiju. Sećala ga se i kad joj je poljubio ruku kao devojčici. Čisto se zgadila na taj poljubac. Mladić joj je izgledao tako bedan! „Sjajan advokat!“, seti se očevih reči. Kao da je ženi potreban advokat i njegov govornički talenat, a ne muž?

Skočila je iz kreveta, zbacila glavu i ljutito ponovila u sebi: „Neću! Neću da se udam za njega! Ja volim Momčila! Zašto me on ne zaprosi? Ne, danas moram sve to da raščistim!“

Brzo zbaci pidžamu i ostade naga pred ogledalom. Posmatrala je svoje divno, vitko telo savršenih linija. Stresla se pri pomisli da bi je taj advokat mogao i rukom dodirnuti. Oblačila se, umivala. Uze češalj da razmrsi plave kovrdže. Mali prćasti nos lepo je pristajao uz njene okrugle detinjaste oči.

Mati uđe u sobu:

– Ustala si, Ljiljana? Kako si spavala?

– Boli me glava.

– Ni meni jutros nije dobro – požali se mati. – Juče sam sigurno nazebla na onom parastosu. Jesi li, Ljiljo, razmislila o onome što smo sinoć razgovarali? Bogami, svi kažu da je krasan mladić.

– Možda, ja ne sporim, ali ja ga ne volim! A želite li vi da se udam za nekog koga nikad neću voleti? Za mene bi takav život bio prava patnja.

– Ama, zavolećeš ga, Ljiljo! To je fini mladić. Voli te. Ništa, apsolutno ništa ne traži. Toliko samo: posteljne stvari, duške i jorgane. Gde da nađeš danas takvog mladića?

– Vama je važnija, vidim, materijalna strana braka, a da li ću ga ja mrzeti, varati, biti nesrećna s njim, to vam je sasvim svejedno. Glavno je da se udam za njega da vas to ne stoji skupo.

– Nemoj, sine, tako govoriti. Zar su danas najsrećniji brakovi iz ljubavi? Vole se, ginu jedno za drugim, pa posle dve godine pred konzistoriju.* Treba gledati karakter čoveka. A

---

* Konzistorija (lat.) – ovde: crkveni organ koji rešava predmete iz građanskog prava, naročito bračnih odnosa. (Prim. ur.)

taj mladić je dobar, pošten. Ja nalazim i da je lep, elegantan. Jedna pametna devojka nikakve mu mane ne bi mogla naći.

– A pošto ja nisam pametna, nalazim mu mane i za njega je bolje da me ne prosi.

– Ti si pametna devojka – naljuti se mati – ali ja znam šta je kod tebe. Poludela si za onim Momčilom. On je tebi zavrteo pamet. A što te ne zaprosi? Dve godine se viđate u društvu. Koliko me njih pitalo: „Je li se vaša Ljilja verila sa njim?“ A mene stid. Ne znam šta da kažem. Ti se nadaš da ćeš se udati za njega, a ja ti kažem da te on neće uzeti. To je jedna mangupčina! Beogradski sin! Troši očevo novac. Kad to proćerda, šta će onda? Tako je nalickan i nakolmovan! Po barovima lumpuje sa varijetkinjama i razbija flaše šampanjca. Čuo je tvoj otac sve o njemu. Zar takvog muža želiš?

– Nije on takav, to je laž! On mene voli i on je otmen mladić, a ja volim svet u kome mi živimo. Ovde sam odrasla. Navikla sam na ovo društvo. A vi me terate u palanku.

– A meni je, vidiš, ovo otmeno beogradsko društvo dojadilo. Svuda samo laž i ogovaranje.

– Sad govoriš tako zato što nemamo više novca i što smo se zadužili. A ranije nisi tako govorila. I ti si volela taj otmeni svet.

– Volela sam, ali sam se razočarala.

– I hoćeš mene da udaš za palanačkog advokata. Da živim u nekoj palanci, da umirem od dosade! I to za čoveka koga još i ne volim...

– Dobro, Ljiljo, neka bude kako ti želiš. Nemoj se udavati za njega, odgovorićemo mu da ga odbijaš. Ali zapamti: ovakvu priliku za udaju nećeš više imati. Svaki traži miraz, a ti nemaš ništa. Ne gledaju muškarci samo lepotu. Ti si lepa, pa što ne jure da te prose. Nego, čim čuju da nemaš ništa, odmah se izgube.

– Zašto me niste dali da budem činovnica? Ja sam mogla da se zaposlim. Bila bih srećnija.

– Jest, a onda bi svi graknuli na nas kako otimamo mesto sirotinji koja nema hleba. Eto, onu generalovu ćerku su otpustili.

I tebe bi otpustili. Zar nije bolje da se udaš. Nemoj, Ljiljo, da budeš takva! – govorila je mekše mati. – Razmisli, sine. Ne moramo odmah da mu odgovorimo. Treba i ti sama sebe da ispitaš. Ali, ja ti kažem, bićeš srećna s tim mladićem. Ima lepu kuću, baštu. Pa šta ako je palanka? Devojka misli na provod, a kad se uda, onda joj je kuća provod. Pa ćeš biti mati, a ti voliš decu. Čim žena postane majka, ona se preobrazi.

Ljiljana je spustila glavu na ruke i tiho zaplakala. Mati ju je milovala po kosi i tešila:

– Hajde da doručkuješ. Hoćeš li jedno rovito jaje?

– Neću. Samo belu kafu. Ne mogu.

Mati se uhvati za kvaku, zastade i okrete se:

– Doveče će doći tetka Dragin Dragiša. On je drug toga advokata. Ispričaće ti sve o njemu.

– U koliko sati će doći?

– Ne znam. Možda posle večere. I Draga će doći s njim. Oni se oboje raduju da se ti udaš za tog mladića.

Mati izađe. Ljiljana je nepomično sedela na stolici. Najednom se nervozno strese i odlučno ustade: „S Momčilom se moram danas videti. Sve ću ga pitati.“

Uđe u trpezariju, zaviri u spavaću sobu. Majka je bila u kuhinji. Ona brzo priđe telefonu. Nađe broj.

– Alo! Ko je tu?... A, baš dobro. Tebe, Momčilo, tražim. Možemo li posle podne da se nađemo?... Tvojoi kući da dođem?!... A gde su tvoji roditelji?... Kad su oputovali?... A ti si sam kao u garsonijeri?... Imam nešto da razgovaram s tobom. Hoćeš li biti sam? Ne sme niko da me vidi... Ti da otvoriš vrata... Čućeš. Nešto vrlo važno... Dobro. U pola šest.

Glave zagnjuren u krzno kaputa, Ljiljana se brzo pela stepenicama. Osećao se neki prijatan miris na stepeništu, kao da je prošao neko neparfimisani. Brojala je spratove. Dođe do trećeg. Vide mesinganu ploču. Bojažljivo pritisnu zvonce. Razleže se zvuk. Začuje se koraci, vrata se otvoriše i ona uđe.

– Ovo je divno iznenađenje, Ljiljana! I tako zgodna prilika. Sami, potpuno sami. Mala moja, ti si jedinstvena! Sad si mi dala dokaz ljubavi, a bogami, počeo sam bio da sumnjam. Skini kaput.

– Neću. Ostaću u kaputu.

– Šta to znači? Daj, ja ću da ti ga skinem. Što me tako gledaš? Nećeš ni da se nasmeješ.

– Danas mi nije do smeha. Nisam raspoložena.

– Ali kad si sa mnom, ti ćeš se raspoložiti. Srce moje malo!

On je uhvati za bradu, ona se trže, odmače i sede na fotelju.

Plavi mladić, ondulirane kose, bledunjava lica, napudrovan i malo narumenjenih usana, uvek se smešio i zabavljao na pućenje ove male. Uvek je tako u početku. Devojka neće da izgleda kako je došla zbog onoga na šta misli mladić, pa voli da se malo pravi važna i gorda. Mislio je da sad ima prava da bude i drzak, pa dočepa Ljiljanu za ramena da bi je privukao u zagrljaj. Ona naglo ustade, odmače se i bez uvoda otpoče:

– Momčilo, došla sam nešto da te pitam. Hoćeš li ti mnome da se ženiš?

Mladić se trže, iznenađen, ali brzo sakri svoje iznenađenje ispod ironičnog osmeha:

– Gle, devojčica hoće da se uda! I došla da me zaprosi. Zbilja smo moderni! Devojke prose mladiće. Divno!

– Kad se oni ne odlučuju da zaprose devojke, onda moramo mi njih. Dakle, najozbiljnije te pitam: hoćeš li mnome da se ženiš?

– Ovo ispade ultimatum. Šta sleduje zatim?

– Sleduje, Momčilo, da ja hoću da učinim kraj ovoj našoj vezi. Ili da budem tvoja žena ili da se razidemo.

– Gle, gle! Kako je ona samo energična! I to moja mala Ljilja. Da me druga koja devojka prosi, ja bih joj umeo odgovoriti. Ali ti, mala Ljiljana, koja mi je uvek bila baš zato simpatična što nikad nije ni pominjala brak, a kamoli postavljala ovakav ultimatum, to me zaista iznenađuje. Tebe je neko kod kuće naljutio, pa si kazala: „Hoću odmah da se udam!“ Je li tako?

– Niko mene nije naljutio, nego ja hoću jednom da budem načisto s tvojim osećanjima.

– Zar tek sad? A dve godine nisi znala da si ti jedina devojka koju volim?

– I koju neprekidno varaš. Sve ja znam. Toliko sam prepatila za ove dve godine. Ludo te volim, a ti mi neverstvom uzvrćaš ljubav. Jednog dana si mene uveravao da me voliš, a sutradan se drugoj udvarao. Moje prijateljice su se uvek trudile da mi to dostave i da mi zadaju bol.

– Mila moja Ljiljana, ti si danas tako nervozna. Skini kaput i sedi ovde na divan. Moji poljupci će te umiriti.

– Varaš se. Ovoga puta me tvoji poljupci neće umiriti. Uvek si me smatrao derištem koje je dovoljno poljubiti pa ga umiriti. Ali nikad se nisi trudio da dublje zaviriš u moju dušu. A da si to učinio, video bi koliko je očaja u mojoj duši.

– Sirota moja mala! Kakve tragične reči! Zar ti očajavala? Ti si dete. Šta si ti imala da patiš? Imaš tako divne oči, koje najviše volim kad su nasmejane. Bio sam očaran kad si mi javila telefonom da dolaziš. Svu sam poslugu oterao od kuće da bih bio sam sa tobom.

– Nisi morao. Ja ću odmah da idem.

– Šta? Da ideš odmah? Kad bih te ja pustio. Dopusti da ti skinem kaput. Neću te odavde tek tako pustiti.

– Ostavi me. Da me nisi pipnuo! Dosta je meni tvojih obmana, laži i ironije.

– O, kako samo ume da se nakostreši! Ali i to ti lepo stoji. Hoćeš da me ogrebeš. Evo, pružam ti obraz. Ti si moje slatko dete!

– Momčilo, slušaj. Nemoj sa mnom da zbijaš šalu. Pitam te još jednom: hoćeš li da me uzmeš za ženu? Da ili ne?

– Kad baš hoćeš, onda i da i ne!

– Šta to znači?

– Oženiću se tobom, ali sad još ne mogu. Prvom prilikom, čim osetim da sam ozbiljan kandidat za ženidbu, oženiću se tobom. Zar moramo žuriti? Tebi je dvadeset godina, a meni

dvadeset šest. Imamo vremena još četiri godine. Tada ću ja imati trideset, a tebi će biti dvadeset četvrta. Najbolje godine za brak! Pristaješ? Jesmo li se sporazumeli?

Ona ustade sa fotelje.

– Ako misliš da me možeš ubediti tim tvojim šalama, grdno se varaš. Ja sam došla da te pitam zato što ću se, ako ti nećeš da me uzmeš za ženu, udati za drugoga.

Gledala ga je pravo u oči da bi procenila dejstvo svojih reči.

Mradić se ironično nasmeši i sleže ramenima.

– Nemam ništa protiv. Ako si našla dobru priliku, udaj se! Njene plave oči su ga ukočeno gledale.

– Sad si najiskreniji. Iskazao si ono što si uvek mislio. Mogu da se udam. Čak bi ti to bilo i prijatno, i još bi častio i pričao kako ti se devojka udala.

Glas joj je drhtao. I usne su joj podrhtavale.

– Šta ja mogu? Ako si našla boljeg čoveka, ima li smisla da te odvracam? Naprotiv, udaj se! Time ti dokazujem da nisam sebičan, kad te se odričem radi tvoje sreće.

– Pravi si lažov! Ne odričeš se ti mene radi moje sreće, nego zato što me ne voliš. Osećam da bi bio čak srećan da se ja udam...

– Ne bih pevao, ali možda ne bih ni plakao. Mi muškarci smo navikli da se mirimo sa svim kapricima devojaka. One iz kaprica vole, iz kaprica se udaju. I ti si kapriciozna.

– Ti zoveš kapricom moju ljubav i moj bol.

– Svakako. Čim hoćeš odmah da se udaš za drugoga, to nije ljubav, već kapric. I ovim tvojim ultimatumom dokazuješ da me manje voliš.

– Ti si cinik. Svaku reč izokrećeš u svoju korist, i još me vređaš. Uvek si bio bezdušan. A ja sam bila neiskusna i ludo sam te volela.

– A zar ja tebe ne volim? Jesam li ikad pomenuo da ću se oženiti drugom devojkom?

– Lažeš! Nisi me voleo. Da me voliš, ti bi me uzeo za ženu. Dopustio si da se ponizim, da te sama pitam. A ja sam to učinila

iz očajanja. Moji roditelji ne dopuštaju više da se zanosim tobom. I ja sama sad uviđam koliko si neiskren i sebičan. Svaki dan mi donosi po jedno poniženje i patnju. Čemu vodi ova ljubav? Vidim toliko rđavih primera oko sebe. A ja sam zamišljala brak s tobom, sreću da živim za tebe! Da imam kuću, decu! Nisam ni s kim koketovala, ni s kim flertovala. Dve godine svaka moja misao pripada tebi. A ti si se igrao mojim osećanjima. Ja sam za tebe bila samo jedno derište.

– Mila moja, kakva je sad to scena? Govoriš kao na pozornici! Šta ti to pričaš. Brak, kuća, deca. Zašto vezuješ našu ljubav za brak? Mi se volimo dve godine, a da smo se uzeli, možda bismo se dosad i rastavili. Brak je glupa konvencionalnost. Vredi li onda ženiti se i udavati?

– Za tebe je možda glupost, ali za mene je brak nešto najlepše u životu. Hteo bi da se vučem po tvojim garsonijerama, da budem danas tvoja, sutra drugoga, da me jednoga dana svi ostave, ismeju.

– Ko ti to kaže? Kakvi su to nakaradni pojmovi! Devojka će pre osvojiti i zadržati muškarca ako mu pruži i fizičke naslade. Slobodnu ljubav treba izgrađivati, a ne brak. Kroz slobodnu ljubav dolazi se do potpunog duhovnog zbliženja. Ko li te je zatrovao tim zastarelim pojmovima? Treba biti moderna devojka i shvatiti život novoga društva. A ti se mučiš nekim starinskim predrasudama. Zato si tako nervozna. To je histerija, potreban ti je muškarac.

– Varaš se. Nije ovo histerija, nego moja čista idealna ljubav prema tebi, koju ti, nažalost, nisi umeo da ceniš. Zbogom. Od danas je među nama sve svršeno. Ja sam derište za tebe, ali uverićeš se da umem biti i energična. Kad me ti nećeš, udaću se za drugoga.

– Hm, hm – smeškao se. – Čudna si ti devojka. Pa, udaj se! Samo, neću te pustiti da mi tek tako izletiš iz kuće. Jedva sam te uhvatio. Dok te poljubim, već ćeš se umiriti.

– Ako se usudiš samo da me dotakneš, napraviću uzbunu u celoj kući.